

[หนังสือ](#) The Knowledge Illusionn : The Myth of Individual Thought and the Power of Collective Wisdom (2017) เขียนโดย Steven Solomon & Philip Fernbach

บอกว่าปัญญาไม่ใช่แค่มีสติปัญญาของปัจเจกบุคคลเท่านั้น

แต่ปัญญาที่มีพลังขับเคลื่อนความก้าวหน้าของมนุษย์ เป็น
ปัญญารวมหมู่

ผู้เขียนคือ Steven Solomon เป็นศาสตราจารย์ด้าน cognitive linguistics, Brown University และเป็นบรรณาธิการของวารสาร Cognition ส่วน Philip Fernbach

เป็นผู้ช่วยศาสตราจารย์ด้านการตลาด มหาวิทยาลัย โคโลราโด

เรามักจะได้รับการบอกเล่า ว่าการก้าวกระโดดของวิทยาการเกิดจากบุคคลที่เป็นยักษ์ใหญ่ด้านปัญญา เช่น เซอร์ ไอแซค นิวตัน, อัลเบิร์ต ไอน์สไตน์, ชาร์ลส ดาร์วิน เป็นต้น

ป็นความจริง

แต่เป็นความจริงที่ไม่ครบถ้วน

เบื้องหลังการค้นพบที่ยิ่งใหญ่นั้นๆ ยังมี “ปัญญารวมหมู่” อยู่เบื้องหลัง

มายาติดอย่างหนึ่งคือ คนเรามักคิดว่าตนรู้มากกว่าที่เป็นจริง กล่าวใหม่ว่า คนเรารู้น้อยกว่าที่ตนเองคิดว่าตนรู้ มายานี้เรียกว่า IoED (Illusion of Explanatory Depth)

อย่างง่าย ๆ เรื่องความรู้ความเข้าใจว่ารถจักรยานทำงานอย่างไร

นักจิตวิทยาเอาร่างรูปรถจักรยานที่มีส่วนประกอบไม่ครบ

ให้ตัวอย่างผู้ถูกทดลองวาดเติมให้ครบ

พบว่าคนส่วนใหญ่เติมได้ไม่ครบชิ้นสำคัญ

มีตัว

สมองมนุษย์ไม่ได้มีไว้ทำหน้าที่คลังความรู้ ฟังดูแปลก มีคนหาวิธีคำนวณว่า หากสมองมนุษย์เป็นคล้ายคอมพิวเตอร์ชีวภาพ ที่ทำหน้าที่เก็บข้อมูลความรู้

ใช้วิธีคำนวณหลายวิธี ผลออกมาตรงกันว่าสมองมีความจุเพียงประมาณ

1 gigabyte

เรื่องราวต่างๆ ในโลกมีมากมายและซับซ้อนเกินสมองมนุษย์จดจำ

ถ้าเช่นนั้น สมองมนุษย์วิวัฒนาการมาเพื่อทำอะไร

คำตอบคือ สมองมนุษย์วิวัฒนาการมาทำหน้าที่ปฏิบัติการ (action) โดยมีลักษณะจำเพาะต่างจากสมองสัตว์อื่นที่การทำหน้าที่วินิจฉัยเหตุผล (diagnostic reasoning) คือ

[การคิด](#)

จากผลไปหาเหตุ

ซึ่งทำได้ยากกว่าการคิดจากเหตุไปหาผล

การคิดเป็นเหตุเป็นผลเชื่อมโยงกับความสามารถในการเล่าเรื่อง (storytelling) ซึ่งเป็นวิธีการง่ายๆ ที่มนุษย์ใช้สร้างความหมายของสิ่งต่างๆ ในโลก โดยเฉพาะความหมายของอดีต

และใช้สร้างความหมายของอนาคต

ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นนิยายหรือเรื่องในจินตนาการ

นี่คือความสามารถพิเศษของมนุษย์

ที่ทำให้มนุษย์คิดระบอบประชาธิปไตยขึ้นได้ในยุคสมบูรณาญาสิทธิราชย์

และทำให้มนุษย์ไปเหยียบดวงจันทร์ได้

มนุษย์เราใช้เหตุผลสองแบบ คือแบบใช้ปัญญาญาณ (intuition) กับแบบใช้การปรึกษาหารือใคร่ครวญอย่างรอบคอบ (deliberation) การคิดแบบใช้ปัญญาญาณเป็นการคิดคนเดียว ใช้ปัญญาส่วนตัว

แต่การคิดอย่างปรึกษาหารือใคร่ครวญเป็นการคิดแบบใช้ปัญญาของคนอื่นด้วย แม้จะใคร่ครวญไตร่ตรองคนเดียว เราก็คุยกับตัวเองคล้ายคุยกับคนอื่น

ซึ่งเป็นวิธีดึงเอาความคิดภายในออกไปภายนอกตัว เพื่อช่วยการคิด

ซึ่งหมายความว่า มนุษย์เราคิดด้วยร่างกายและโลกรอบตัวด้วย ไม่ใช่แค่ใช้สมอง ตัวอย่างหนึ่งคือ embodiment ซึ่งหมายถึงเราใช้การออกท่าทางช่วยการคิด

ดังกรณีเรานับจำนวนโดยนับนิ้ว

หรือสะกดคำโดยใช้กระต่ายและดินสอช่วย

เราจดจำสภาพแวดล้อมรอบตัวที่เคยชินไว้ ช่วยลดภาระการคิดลงไปได้มากมาย

เปรียบเสมือนเราใช้โลกหรือสภาพแวดล้อมรอบตัวช่วยการคิด

นอกจากนั้น เรายังใช้อารมณ์เป็นดังคลังความจำ เราไม่ต้องคิดหกลีงเลยเมื่อเผชิญสิ่งอันตรายหรือน่าขยะแขยง

มนุษย์เรามีความสามารถคิดร่วมกัน และร่วมมือกัน ตามทฤษฎี social brain hypothesis การที่มนุษย์อยู่ร่วมกันเป็นสังคม ทำให้สมองวิวัฒนาการสู่ความซับซ้อนมากขึ้น
นั่น
ซับซ้อนขึ้น
จนโครงสร้างสมองและความซับซ้อนของสังคมมนุษย์

ยังทำให้สังคมมนุษย์ซับซ้อน
กระตุ้นให้สมองยิ่ง
เป็

นำไปสู่การแบ่งงานกันทำ

แบ่งภาระการคิดกัน

ซึ่งเกิดขึ้นได้เพราะคนในชุมชนหรือสังคมเดียวกันมีเป้าหมายเดียวกัน

ลักษณะพิเศษ ๒ ประการ คือ

การแบ่งงานกันคิด

และ

การมีเป้าหมายร่วมกัน

นำไปสู่การบรรลุสิ่งที่มนุษย์ไม่น่าจะทำได้เช่นการประดิษฐ์สมาร์ทโฟน และการสำรวจอวกาศ

ลักษณะพิเศษสองประการของมนุษย์นี้ คอมพิวเตอร์ที่ฉลาดที่สุดไม่มี

แต่มนุษย์ก็มีจุดอ่อนที่ group think ซึ่งนักจิตวิทยาสังคมอธิบายว่า เป็นปรากฏการณ์ที่ “พวกมากลากไป” ดังกรณีประชาชนสนับสนุนฮิตเลอร์ สตาลิน และเหมาเจ๋อตง

และในกรณีฟองสบู่การเงินในประเทศไทยช่วงปี ๒๕๓๖ - ๒๕๔๐ (อันนี้ผมเติมเอง)

นักการเมือง และคนบางจำพวกเป็นผู้เชี่ยวชาญในการสร้าง group think คนเราจึงต้องรู้เท่าทัน โดยการฝึกทักษะการคิดเชิงเหตุ-ผล

หนังสือเสนอให้นิยาม [ความฉลาด](#) เสียใหม่ จากการวัดไอคิว เป็นการวัดความสามารถ และความถนัดในการทำงานร่วมกันเป็นทีม และต้องจัด [การศึกษา](#) ที่ฝึกความสามารถด้านความร่วมมือ

โดยเปลี่ยนรูปแบบการเรียนรู้จากการฟังการบรรยาย เป็นเรียนโดยการทำกิจกรรม

เน้นกิจกรรมที่ทำเป็นทีม

เพื่อฝึกทักษะการคิดร่วมกัน

วิจารณ์ พานิช

๒๕ ต.ค. ๖๑